

635-651), mai, però, a costa de la comunitat. La pau (c. 652-654), el tema de la guerra justa (c. 655-668) i la necessitat «de corts e parlament» (c. 669-675), una cosa lligada a l'altra, clouen el tractat cinquè del *Dotzè*, editat ara. Eiximenis exposa quan la guerra és justa: «si és actaritat de major, de manament del qual se fassa la batalla»; «que la causa per què.s mana o.s fa sia justa; ço és, perseguir o refrenar los mals hòmens e defensar los bons»; «que la intenció sia dreta»; «modèstia e manera de proseguir-la»; «Persona convinet, ço és persona setglar». Eiximenis, que visqué el procés de quebrantament del poder reial i la instauració d'una espècie de supremacia estatal de les Corts, segons diu R. d'Abadal, descriu, en els capítols finals de tractat un quadre teòric sobre el que presenten i han d'ésser les Corts, partint d'allò que suposen les guerres. Exposada, doncs, les raons que justifiquen llur existència, és a dir, llurs finalitats: «per tal que sia feta justícia per lo príncep e per sos officials als altres súbdits i vassalls»; «per profit de tot lo regne e de la cosa pública...», car aquí se fan estatuts e.s declaren aquells qui fets són si y hadupte negun; car aquí demanen los vassalls als prínceps diverses gràcies e libertats;... car si lo príncep deu fer guerra a negun e s'entén a defendre d'altre qui sia enemich, aquí.s tracta com lo príncep proveirà a totes aquestes coses covinment...; per la necessitat del príncep...» En els dos últims capítols, sota l'apariència d'una digressió erudita sobre les Corts franceses i angleses, Eiximenis exposa un programa maximalista per a aquestes, sota la qual cosa hom pot veure la tendència del moment: «Per totes aquestes coses —acaba i sentència Eiximenis— apar com les Corts o els Parlaments generals dels regnes són ordenats a gran exaltació e conservació de la cosa pública».

La present edició comprén una breu introducció (pàgs. IX-XVI); la transcripció de les rúbriques del «Segon volum del *Dotzè* llibre», que corresponen a les parts V, VI, VII i VIII del *Dotzè* (pàgs. XIX-XXXVIII); la transcripció de la part V del *Dotzè* (pàgs.

3-500: i l'aparat de correccions (pàgs. 503-518). Es tracta d'una transcripció molt correcta i acurada de l'únic manuscrit existent (el ms. 167 de la Biblioteca Metropolitana de València), segons els criteris fixats per la Comissió Editora d'acord amb el Consell Assessor. Tanmateix, hom hauria agraït que els haguessin exposat a la introducció. Si hom exceptua el no posar en cursiva «Terç» (pàg. 372) i també algun altre títol de llibre; que al capítol 648 de «terçament» hom passa a «quintament», mancant-hi, doncs, «quartament» (pàg. 442), i no se'ns diu res a l'aparat de correccions; que hom transcriu «capitlo,» (!), i alguna altra, hom pot dir que es tracta d'una edició ben aconseguida...

Altra cosa és la qüestió de les fonts. És un tòpic la dificultat que presenten les obres d'Eiximenis quan hom pretén identificar-les. Una edició crítica, emperò, ja no és tan crítica quan manca l'aparat de fonts. Aquesta hauria aclarit el mètode emprat per Eiximenis en l'ús de les *auctoritates* i els autors i obres citades i les implícites. Hauria aclarit, potser, el perquè de les contradiccions observades en les obres d'Eiximenis (p.e.: poder descendent o teocràtic i poder ascendent o democràtic o populisme, en aquesta obra). Es deu això al fet cronològic en la confecció de l'obra o responen aquestes contradiccions al mètode emprat per Eiximenis present a totes les seves obres? Esperem, com diuen els editors, que ben aviat hom arribi a una «síntesi sistemàtica» sobre aquest problema de les obres eiximenianes.

Josep Hernando

Evangelista VILANOVA, *Història de la Teologia Cristiana. Vol. I des dels orígens al segle XV*, Col·lectània Sant Pacià, Facultat de Teologia de Barcelona, Ed. Herder, Barcelona 1984, 787 pàgs.

Dom Evangelista Vilanova, monjo de Montserrat i professor de la Facultat

de Teologia de Catalunya, és prou conegut en els ambients culturals catalans, sobretot per la seva llarga i seriosa tasca de direcció de la revista montserratina «Qüestions de Vida Cristiana». La seva producció teològica pròpia és reconeguda i apreciada també de fa temps en els medis teològics internacionals.

Aquesta *Història de la teologia cristiana*, que acaba d'oferir-nos, tot i arribar de moment només fins al segle XV, és ja un esdeveniment cultural que ultrapassa els innegables interessos confessionals que primordialment s'hi juguen. Perquè el primer que cal assenyalar és que fins ara no hi havia en el mercat, en cap de les llengües cultes, un bon manual d'història de la teologia cristiana; global, relativament manejable i competent. No manquen, cert, bons estudis sectorials o de certs períodes, per no dir res dels innumbrables treballs que han merescut alguns temes o autors, però ningú no havia gosat a fer tot sol en teologia el que fa tant de temps i amb similars dificultats teòriques ha estat fet, per exemple, amb la història de l'Església o de la filosofia occidental. La ja antiga obra de M. Grabmann pròpiament no és una història de la teologia, sinó més aviat de la Dogmàtica Catòlica. L'atenció de Vilanova a l'espiritualitat, o més ben dit a les diverses formes i estils d'espiritualitat com a part integrant de la teologia, com també en menor mesura els temes decisius de la teologia moral, en fan una obra original i, almenys per ara, insubstituïble.

Després dels pròlegs i introduccions, el llibre actual es divideix en cinc parts desiguals i es clou amb un complet índex d'autors i l'obligat índex general. La primera part ocupa les pàgines 19-84 i consta de dos capítols. És anomenada «Teologia del "Principi"» i vol ésser un estudi de la constitució de l'objecte de la teologia cristiana. El primer és l'únic que no és del pare Vilanova. L'ha redactat Pius-Ramon Tragan i, en teoria, sembla que hauria d'ésser un intent de detectar els elements teològics, els «theologumena», presents en la Bíblia i molt en particular en el Nou Testament. De fet, l'article del pare Tragan es limita

a ésser un recompte de les teories antigues i sobretot recents, pel que fa a l'estatut i abast de la teologia bíblica. Sortosament el segon capítol «El Credo de l'Església», sense poder suplir les mancances del primer, reïx en la seva missió cabdal de fer veure l'entroncament de la fe i la teologia.

Els set capítols de la segona part, «Teologia patristica», resumeixen els gran moments del pensament cristià des dels pares apologetes del segle II fins al papa Gregori el Gran (pp. 87-197). Seria tan sols un resum suficient de les patologies conegudes si no comptés amb una bona introducció global plena de tacte i sovint de precisió. E. Vilanova excel·leix en aquest capítols introductoris amb què inicia cada part com també alguns períodes especialment significatius. Cada un d'ells i tots en conjunt mostren què és o, més ben dit, què podria ésser una teologia seriosament històrica. En aquesta part, cal afegir-hi encara els importants capítols segon i tercer on es dibuixen els camins i les exigències pels quals hom aconseguí passar de les formulacions de la fe a les teologies sàvies i arribà a la constitució d'un «mètode científic» en teologia.

La tercera part, «Teologia bizantina» (pp. 201-252), dóna en cinc breus capítols unes pinzellades força escolars de teologia i espiritualitat orientals i els noms més representatius, des del temps de Màxim el Confessor fins a l'èxit-fracàs del concili de Ferrara-Florència de 1438-39, i la caiguda de Constantinoble.

Amb la quarta part, «Teologia Monàstica occidental» (pp. 255-373), el llibre guanya en una riquesa i volada que ja no perdrà fins al final. Set capítols en els quals és repassat el quefer teològic des del Renaixement Carolingi fins a Joaquim de Fiore ja a l'entrada del segle XIII. És una part per a ésser llegida lentament. S'hi troben, ben resumides, les grans troballes dels investigadors anteriors (penso, per exemple, en H. de Lubac) i aquell petit matís que només el tracte assidu amb la matèria aconsegueix de donar. La valoració de la teologia monàstica és feta evidentment amb sim-

patia, però sense renunciar mai a l'objectivitat.

«Teologia escolàstica» podria ésser ben bé un llibre (p. 377-739). Aquesta darrera part del volum resumeix en onze capítols el naixement, el triomf i la davallada de tot un mètode de pensar la fe. Té en compta, les escoles, les influències «no cristianes», el paper extraordinari de franciscans i dominics, així com també el paper tan primordial en aquest període de la Universitat de París. El capítol novè, «La teologia als Països Catalans (segles XIII i XIV)» (pp. 625-689), és un molt bon resum de tot allò que hom ha investigat sobre la teologia en aquest període en àrea catalana. La cabdal mística renano-flamenca és ben explicada en el capítol deu, mentre que el «Reformisme en el declinar de l'Edat Mitjana», que clou el volum (pp. 719-739), és més aviat esquemàtic i llunyà. La simpatia de l'autor per la teologia franciscana pel que fa a les opcions últimes de la vida cristiana fa que el capítol que li és dedicat —el cinquè— sigui un dels millors, juntament amb el que dedica, també amb afecte, a sant Albert i a sant Tomàs d'Aquino. Chenu, Congar, Lottin i tants d'altres entre els quals cal mencionar Gilson, l'han ajudat en aquest període a fer un petit «tour de force». Hom comprèn que alguns lul·listes trobin mancances i fins i tot desorientació en el tractament de R. Llull. Pot ésser. Però allò que hom no pot negar és que en aquest cas com en altres de més discutibles —penso ara per exemple en Escot Eriúgena i en Occam—, Vilanova té una bona i àmplia bibliografia que ha fet servir amb una honestetat no freqüent i que la interpretació que proposa té sempre —repeteix, sempre— una bona base textual. Com ell diu en un excés de modèstia, la seva feina en aquest llibre és més aviat la del professor que, ben preparat, explica els camins ja fressats que no pas el de l'investigador que sortosament inicia una nova etapa.

En conjunt, doncs, aquest llibre és una molt bona eina de treball per a qualsevol que vulgui iniciar-se en la història del pensament occidental cris-

tià, tant pel text com per l'abundosa bibliografia gairebé sempre actualitzada i plena de referència a altres estris de treball. Les trenta-quatre planes de l'índex de noms d'autors citats al final del volum són una bona prova de l'ingent treball que aquest llibre representa.

Entrar ara en feina de teòric de teologia o filosofia de la història per tal de discutir perioditzacions, o en quefer de filòsof per tal de suscitar altra vegada el tema de la «filosofia cristiana» no és possible. Però ben segur que més d'un filòsof estarà d'acord, en acabar-ne la lectura, que de sant Agustí a Descartes hi ha tot un gruix de raó que no és ben reflectida pels escampats i descontextualitzats fragments que en el millor dels casos passen a les històries habituals de la filosofia antiga i medieval. I que no es poden fer generalitzacions i categoritzacions fàcils sobre aquest —com sobre cap— període. Per ambdós motius, entre altres, aquest llibre, pensat inicialment per a teòlegs, pot ésser molt útil als filòsofs que no vulguin patir sovint de l'audàcia que és fruit del desconeixement.

J. M. Via

S. TRIAS i MERCANT, *Història del pensament a Mallorca. Dels orígens al segle XIX*, Col·lecció «Els treballs i els dies» núm. 28, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1985, 422 pàgs., 24 × 18 cms.

Ens trobem davant una obra de síntesi de tot el pensament desenvolupat a Mallorca des dels temps paleocristians fins a la darrerria del segle XIX. No crec que la intenció de Trias sigui la de cenyir-se al camp de la pura divulgació, ja que ens parla «d'un assaig per a descobrir un camp inèdit de la nostra cultura» (p. 9). Trias estableix també unes consideracions metodològiques de les quals volem destacar només les dues primeres. Diuen així: «En aquest llibre entenc per pensament un conjunt d'idees amb una determinada dosi d'abstracció, sigui com sigui la seva expressió